

ELÄMÄN SYYSPUOLEN TURVA

Näillä sivuilla on tietoja **päätöksistä** jotka joka tapauksessa tehdään elämän syyspuolella. Voit tehdä niitä - tai osan niistä - etukäteen. Ellet tee päätöksiä itse ne tekee joku muu. Oma valintasi. Tämä **johdantosivu** on yleiskatsaus; sen lisäksi on yli 40 alisivua. Voit myös katsoa lyhyttä [PowerPoint-esitystä](#).

Sivusto julkaistiin maaliskuussa 2015 ja merkittäviä päivityksiä on tehty vuosittain, pienempiä jatkuvasti.

Parhaan tulostuksen saat jos kopioit sivun johonkin tekstinkäsittelyohjelmaan, esim. Word.

Tärkeitä ja suuria päätöksiä

Voitaneen sanoa että jokainen meistä on suunnitellut ja rakentanut elämänsä nykypäivään saakka. **Päätökset** on tehty sitä mukaa kun ovat tulleet ajankohtaisiksi. Päätökset ovat olleet tyyppiä koulutus, avioiiliitto, asunto, työpaikka, terveysasioita, ruokavalio, ym.

Koulutus, avioiiliitto, asunto, työpaikka, ja nyt päätöksiä elämän syyspuolella

Myös **elämän syyspuolella** tehdään **päätöksiä** vastaavalla tärkeytasolla. *Kuka maksaa laskusi ja hoitaa muut asiasi, missä ja miten sinut hoidetaan loppuvaiheessa, täytyykö sinun maata vihanneksena, miten pilvipalvelusi, nettisivusi (facebook ym.). puhelimesi ja tietokoneesi tyhjennetään, saako puolisesi rahaa pankista ruokaa ja elantoa varten jos itse kuolet, riittävätkö rahat jos toinen joutuu kalliiseen hoivakotiin?*

Joko päätät itse tai joku muu päättää. Voit **itse valita** tämän toisen päätöksentekijän tai sitten **joku muu** valitsee. Tai sitten ei kukaan hoida asioita.

Joko sinä tai joku muu valitsee ja päättää, tai kukaan ei hoida

Näillä sivuilla pyritään selostamaan päätöksiä joita joka tapauksessa tehdään niin että lukija voi valita mitkä päätökset hän haluaa tehdä itse.

Päätöksillä on kolme päätarkoitusta:

- asiat hoidetaan;
- teet selväksi miten haluat että asiasi hoidetaan; sekä
- selvität tahtosi omillesi ja vähennät riitoja.

Vastuu on sinulla

Jokainen vastaa itsestään ja siitä että kaikki on järjestetty ja valmisteltu siltä varalta että et itse pystyisi ymmärtämään asioitasi. Syy voi olla ennalta arvaamattomia tapahtumia kuten onnettomus tai sairaus, tai saatat vain tulla heikoksi.

Jokainen vastaa nykyään itsestään

Ellet itse enää kykene ymmärtämään asioitasi saattoivat aikaisemmin perheenjäsenet alkaa hoitaa niitä. Se ei enää ole sallittua **ilman sinun lupaasi**, ja ne luvat on annettava etukäteen.

Perheenjäsenet eivät enää saa hoitaa asioitasi ilman lupaa

On kyllä **viimeisiä keinoja** tärkeimmille asioille ellet ole hoitanut valmisteluja itse. Ne keinot ovat usein puutteellisia, hitaita ja vaivalloisempia eivätkä luonnollisestikaan voi täysin ottaa huomioon sinun tahtoasi. Keinot ovat viranomaisia, ei omaisia.

Monet näistä tärkeimmistä päätöksistä voidaan tehdä etukäteen, ja nämä sivut **Elämän syyspuolen turva** on tehty auttamaan siinä. Mutta käytä myös muita lähteitä.

On paljon tehtävää. Luultavasti kukaan ei ole tehnyt kaikkea jota näillä sivuilla käsitellään. Siksi voit edetä rauhallisesti ja valita mitä asioita itse otat käsiteltäväksi, sekä missä järjestyksessä.

Valmisteltavat asiat voidaan ryhmitellä kolmeen ryhmään:

- asiapapereita joille on oma lainsäädäntö;
- asiapapereita joille ei ole omaa lainsäädäntöä; ja
- asioita jotka tulisi käydä läpi ilman että tarvitsee tehdä asiapapereita.

Kaikki tämä kuuluu **itsemääräämisoikeuteen**. Määräät itse asioistasi ja jotta kaikki olisi selvää myös jos olet heikko niin ne on järjestettävä ja tarpeen mukaan myös kirjattava.

Asiapaperit joille on oma lainsäädäntö

Kolmelle asiapaperille on oma lainsäädäntö:

- **testamentti** (omaisuuden jakaminen kuoleman jälkeen);
- **edunvalvonta** (joko edunvalvontavaltakirja tai edunvalvoja); ja
- **hoito** (miten lääketieteellinen hoito annetaan - tai ei anneta - ennen kuolemaa).

Kaikki kolme vaativat oman asiapaperin. Kaikki kolme ovat sitovia niille jotka hoitavat sinua ja asioitasi. Kaksi viimeistä ovat verraten uusia, heikosti tunnettuja eivätkä ole vakiintuneet riittävästi.

Sitovia päätöksiä

Kaikkien osalta pätee että asiapapereiden sisältö suositellaan rajoitettavaksi niihin asioihin joita säännellään soveltuvassa lainsäädännössä.

Testamentti

Testamentti on hyvin tunnettu, sellaisia on laadittu parituhatta vuotta. Juristi voi auttaa testamentin laadinnassa, mutta on myös muita henkilöitä jotka voivat auttaa.

Testamentilla määrääät itse miten omaisuutesi jaetaan kuoleman jälkeen. Henkilö päättää itse, lainsäädännön säästösten puitteissa.

Ellei testamenttia ole, kuolinpesän osakkaat päättävät jaosta yhteisesti lainsäädännön määräämällä tavalla.

Edunvalvonta

Edunvalvonta voi merkitä monia asioita. Tässä se tarkoittaa jonkin toisen henkilön asioiden hoitoa.

Kuka voi päättää asioistasi jos tulet vakavasti sairaaksi tai muusta syystä et itse pysty tekemään päätöksiä?

Edunvalvontaa (asioittesi hoitoa) varten on kolme päävaihtoehtoa ellei itse pysty:

- **mitään ei tehdä;**
- [edunvalvontavaltakirja](#) (edunvalvontavaltakirjaa koskevan lain perusteella, valitset itse **valtuutetun** joka sitten hoitaa asiasi valtakirjan mukaisesti); ja
- **edunvalvoja** (holhouslainsäädännön perusteella, tuomioistuin määrää).

Terminologia on hankala.

Ellei **mitään tehdä** voivat esim. laskusi mennä ulosottoon koska kukaan ei voi maksaa niitä vaikka tililläsi olisi rahaa. Tämä vaihtoehto johtaa yhä lisääntyviin vaikeuksiin. Joku saattaa sitten tehdä aloitteen edunvalvojan määräämiseksi.

Voit itse antaa [edunvalvontavaltakirjan](#) jollekin henkilölle (valtuutettu, ei edunvalvoja) johon luotat ja joka suostuu tehtävään. Hänestä tulee siten valtuutettu, ei edunvalvoja. Määrää myös **sijaisista**. Päätät itse **korvauksesta, raportoinnista** ja **valvonnasta**. Päätät itse mitä asioita hoidetaan ja miten. Asiat hoituvat ilman merkittäviä viiveitä. Poliisi ja pankit suosittelevat edunvalvontavaltakirjaa.

*Joku
johon
luotat*

Valtuutettu säilyttää valtakirjan kunnes se tarvitaan (jos ja kun valtakirjan antaja ei enää kykene hoitamaan asioitaan), jolloin maistraatti vahvistaa sen lääkärintodistuksen perusteella (kestää yleensä jonkin viikon).

Vaihtoehtoisesti tuomioistuin voi määrätä **edunvalvojan** holhouslainsäädännön perusteella. Menettely on hitaampi (kuukausia, jopa vuoden), siinä on vuotuinen **raportointi maistraatille** mutta **ei omaisille** (edunvalvojalla on salassapitovelvollisuus) ja se maksaa (sekä edunvalvoja että maistraatin valvonta). Käsittelyn aikana voi tulla vaikeuksia.

*Tuomioistuin
valitsee,
maistraatti
valvoo*

Lain mukaan edunvalvoja hoitaa **ainoastaan taloudellisia asioita**, lisäksi joitakin muita asioita jotka on mainittu laissa. Muut henkilöä koskevat asiat jotka eivät ole taloudellisia asioita saattavat jäädä hoitamatta. Edunvalvojalla saattaa olla yli 200 henkilön asioita hoidettavana kun taas valtuutettu hoitaa yhden tai ehkä muutaman henkilön asioita.

On myös neljäs mahdollisuus, käyttää tavallisia valtakirjoja ja pankkivaltakirjoja. Se on riskialtista koska pankkien tiliehdot antavat pankille oikeuden sulkea tili ja mitätöidä valtakirjat, erityisesti jos valtakirjanantaja ei enää kykene hoitamaan asioitaan ja esim. vahvistamaan että valtakirjan tulee olla voimassa. Edunvalvontavaltakirjalla on lain tuki eikä pankki voi mitätöidä sitä.

Hoito

Hoito tarkoittaa tässä vain ja ainoastaan **lääketieteellistä hoitoa** kuten lääkkeitä leikkauksia, fysioterapiaa ym., ei hoivaa kuten asumista, ruokaa ym. Hoitopäätökset tehdään seuraavassa järjestyksessä, päätöksentekijä mainittu ensimmäisenä:

*Näin sinut
hoidetaan
loppuvaiheessa*

- **potilas** itse, suullisesti, **hoitotilanteessa**;
- **potilas** itse, etukäteen, suullinen tai kirjallinen **hoitotahto**; ja
- **hoitohenkilöstö**, kuultuaan omaisia tai muuta vastuuhenkilöä.

Yllä oleva järjestys perustuu potilaslakiin. Koska sekä hoitopäätöskäytäntö että hoitotahto ovat vielä hieman täsmentämättä hoitojärjestelmässä voivat eri hoitopaikoissa olla oma käytäntö joka saattaa vaihdella paikasta paikkaan.

Uusi laki tulee korvaamaan potilaslain. Sen mukaan omaisia voidaan kuulla ainoastaan jos olet määrännyt niin. Muutoin omaisille ei edes anneta tietoja.

Etukäteen tehty **hoitotahto** on oma tahdonilmaisus siitä miten haluat että sinut hoidetaan elämän loppuvaiheessa. Suullista tai kirjallista hoitotahtoa käytetään yleensä kun on kyse

- muistisairauksista ja
- akuuttihoidosta (tapaturmat, äkilliset vakavat sairaudet ym.).

Jos hoitotahto sisältää myös yksityiskohtaisia ohjeita hoiva-asioita saattaa akuuttihoidon lääkäri **sivuuttaa hoitotahdon** aikapulan vuoksi.

Potilaslaki korostaa että pitää noudattaa **potilaan omaa tahtoa** mutta ei ota kantaa tahdon sisältöön. **Lääkärit** ovat ainakin **osittain epävarmoja** miten menetellä jos hoitotahto ei vastaa lääkärin omaa käsitystä hyvästä hoidosta.

Hoitotahto on luultavasti vaikein asiakirja näillä sivuilla esitetyistä.

Hoitotahdon voi kyllä tehdä elämän aikaisempia vaiheita varten, mutta sellaisia hoitotahtoja ei käsitellä tässä.

Asiakirjat ilman omaa lainsäädäntöä

Hoiva

Hoiva tarkoittaa tässä yhteydessä ei-lääketieteellistä hoitoa ja huolenpitoa, asumista, ruokaa, kiinnostuksen kohteita, yleistä hyvinvointia, ym. Talven 2018 - 2019 kriisit kansainvälisten yhtiöiden puutteista koskee pääosin hoivaa.

Voit laatia **hoivatahdon** johon otat mukaan sekä määräyksiä että toivomuksia.

*Näin haluan asua ja
tulla hoivatuksi
loppuvaiheessa*

Tärkeä määräys on esim. missä haluat asua ellet tyydy kunnallisiin palveluihin. Yksityiset hoivalaitokset maksavat enemmän mutta saattavat tarjota laadukkaampaa palvelua. Voit myös valita kotona asumisen jos on joku joka ottaa vastuun hoivasta.

Hoivatahto voi - ja tulisikin - sisältää asioita jotka ovat olennaisia hyvinvoinnillesi.

Valintamahdollisuudet lisääntyvät suurella todennäköisyydellä tulevaisuudessa.

Toistaiseksi hoivatahdolla ei ole suoranaista tukea lainsäädännössä. Jos hoiva-asiat sisällytetään hoitotahtoon niiltä puuttuu kokonaan lain tuki koska potilaslaki koskee vain lääketieteellistä hoitoa. Jos hoiva tai hoivatahto otetaan mukaan edunvalvontavaltakirjaan niillä on todennäköisesti vahvempi tuki koska edunvalvontavaltakirjalla on oma laki ja sen noudattamiselle on pakotemahdollisuuksia.

Digitestamentti

Digitestamentin avulla voit määrätä mitä tehdä digitaaliselle olemuksellesi, siis puhelin, sähköposti, facebook, asiakirjat, digikuvat, ja muut vastaavat.

Valtakirjat

Edunvalvontavaltakirja korvaa lähes kaikki muut valtakirjat. Silti joku voi valita sen että tehdään monta erillistä valtakirjaa.

Voit tehdä valtakirjoja esim. KELAlle, apteekille, pankkiasioille, puhelinliittymien ja lehtitilausten lopettamiseksi, ym. Valtakirjojen heikkous on että esim. pankit saattavat hylätä valtakirjan.

On olennaista että **alkuperäistä valtakirjaa ei anneta pois**. Sen sijaan tulee antaa kopio. Valtuutettu saattaa tarvita valtakirjan useita kertoja. Esim. pankit sanovat että valtakirja arkistoidaan sen tapahtuman yhteyteen jossa sitä käytetään, ja siksi valtakirja on usein vaikea löytää pankissa. Hävinnyttä valtakirjaa ei voi käyttää.

Asioita jotka pitää käydä läpi

Pankkijärjestelyt

Pankkijärjestelyissä on olennaisinta pankkitilien järjestelyt niin että rahaa on saatavissa vaikka toinen sairastuu vakavasti tai kuolee.

Rahaa tulee olla saatavissa

Suositus on että jokaisella on oma pankkitili jonne ohjataan palkka sekä eläke. Lisäksi voi olla yhteinen tili, lähinnä päivittäistä käyttöä varten.

Pankkijärjestelyihin kuuluu myös että valtuutettu saa omat pankkikoodit näille tileille, sekä tarvittaessa myös oman pankkikortin. Tämä tehdään estämään väärinkäytöksiä koska väärinkäytökset on tällöin helppo selvittää. Valtakirja ei muuta omistusta.

Pahinta mitä voit tehdä on antaa pankkikoodisi toiselle joka hoitaa laskusi ja muut asiat. Silloin väärinkäytökset ovat hyvin vaikeita selvittää, ja pankilla on oikeus sulkea tilisi ja mitätöidä valtakirjat.

Riittävätkö rahat?

Eläkeaikana tulee useita muutoksia jotka muuttavat taloustilanteen:

- työelämästä eläkkeelle;
- eläkkeen ostovoiman muutokset;
- asumismuutokset, asunnonvaihto;
- hoivakoti ja saattohoito, itse tai parin toinen;
- toinen kuolee;
- perinnönjako parin toisen osapuolen jälkeen; ja
- lahjat ja ennakoperinnöt.

On syytä tehdä arvio riittävätkö tulot ja varat näiden muutosten jälkeen.

Vakuutukset

Kun siirryt aktiivisesta elämästä passiivisempaan muuttuu myös vakuutustarve. Kotivakuutus on hyvä käydä läpi etenkin jos kotia pienennetään tai siitä luovutaan. Matkavakuutus saattaa olla tarpeeton jos matkustaminen loppuu, ym. Varmista että tarkoitusta varten on valtakirja, joko edunvalvontavaltakirja tai vastaava.

Puhelin, tilaukset ja vastaavat

Puhelinliittymän numero voidaan ilmaiseksi poistaa numerotiedustelusta (salainen numero) etteivät itsepäiset myyjät ja valepoliisit tai muut rikolliset soita. Numerotiedustelun pitäjät myyvät ei-salaisia numeroita kenelle vaan, esim. vain ikääntyneiden henkilöiden numerot, osoitteineen ym. tietoineen. Etenkin muistisairaana ihmisen puhelinliittymä on syytä muuttaa salaiseksi ettei henkilö tilaa kaikenlaista jota innokkaat myyjät tarjoavat. Omaiset ja muut saavat tietenkin salaisen numeron tietoonsa niin että voivat soittaa. Voit muuttaa numerosi salaiseksi puhelinyhtiön myymälässä tai netissä.

Valepoliisit ja rikolliset ym. ostavat myös henkilötietoja tietoja jotka on kerätty arpajaisissa ja kilpailussa.

Lehtitilaukset on syytä käydä läpi ja tarpeettomat lopetetaan.

Tarpeelliset valtakirjat tulee käydä läpi.

Erilaisten yhdistysten ja vastaavien jäsenyydet on on hyvä käydä läpi ja tarvittaessa lopettaa.

Muut sopimukset

Henkilöllä voi olla muita sopimuksia jotka on hyvä käydä läpi. Esim. vuokrattu asunto tms. tarvitsee jonkin henkilön joka ymmärtää siitä, varmistaa että vuokra maksetaan ja on oikeutettu päättämään korjauksista ym. Tarpeelliset valtakirjat on laadittava, esim. edunvalvontavaltakirja.

Helpottavia asioita

Asioiden hoitoa helpottaa suuresti se että on laadittu luetteloita hoitoa vaativista asioista, omaisuus, vakuutukset, sopimukset, lehtitilaukset, jäsenyydet, ym. Sellaiset luettelot voidaan säilyttää vaikka sellaisessa pankin tallelokerossa mutta vain jos valtuutetulla on pääsy lokeroon.

On syytä tehdä luettelo sähköposteista, facebook-tilistä ym., mukaanlaskien salasanat. Nämä joko lopetetaan tai järjestetään uudelleen kun et enää käytä niitä.

Koska, missä ja miten?

Koska nämä asiaperit ja järjestelyt on tehtävä? Pääsääntö on: **ennenkuin on liian myöhäistä.**

Ennenkuin on liian myöhäistä

Jos olet **eläkeläinen** ne pitäisi tehdä **nyt. Aloita heti.**

Nuoret henkilöt jotka muuttavat yhteen ja ehkä mieltävät lasten hankintaa tulisi varmuuden vuoksi tehdä edunvalvontavaltakirja ja pankkijärjestelyt heti. Hoitotahto voi ehkä odottaa. Jotkut sanovat että jokaisen tulisi tehdä edunvalvontavaltakirja kun on täyttänyt **18 vuotta**. Eräs mittapuu on että jos hankkii **henkivakuutuksen** niin tarvitaan ainakin **edunvalvontavaltakirja**.

Kun nämä asiaperit on laadittu ja järjestelyt tehty tulee turvallisempi olo vanhuuden lähentyessä. **Helpottunut tunne.** Näin sanovat ne jotka ovat hoitaneet asiansa.

Voi olla liian myöhäistä

Liian myöhään voi tapahtua kahdesta syystä:

- henkilö ei ole enää kykenevä ymmärtämään mistä on kyse; ja
- asiakirja on virheellisesti laadittu eikä sitä voi hyväksyä.

Lisääntyneen itsemääräämisoikeuden vuoksi tilanne liian myöhään on yleisempi kuin vielä sukupolvi sitten.

Itse vaiko asiantuntija?

Huolellinen henkilö pystyy kyllä laatimaan yksinkertaiset asiakirjat itse. Jos edunvalvontavaltakirjan tarkoitus on vain maksaa laskuja ja muita helppoja rutiiniasioita voi itse tehty valtakirja olla järkevä.

Jos haluat laadita valtakirjan itse löydät malleja netistä googlaamalla. Kotkanejdens pensionärer on ottanut mukaan yhden perusmallin sivuilleen. Suomenkielinen perusmalli löytyy googlaamalla **perusmalli edunvalvontavaltakirja kotka**. Lääkäreiden laatimia hoitotahdon malleja löytyy googlaamalla **terveyskirjasto hoitotahto käytännön ohjeita**.

Useimmissa tapauksissa on kuitenkin syytä käyttää **asiantuntijaa** asiakirjojen laadinnassa tai ainakin tarkastaa ne. Kaksi syytä:

- jos asiapaperi **hylätään** kun sitä tarvitaan on **liian myöhäistä korjata** se:
- jos valtakirja koskee **monimutkaisempia** asioita kuten suurehkon omaisuuden hoito, yritysten hoito saattaa itse tehty valtakirja olla puutteellinen tai epäselvä ja siksi pätemätön.

On syytä varmistaa että asiantuntija todella on asiantuntija. Juristi ei ole aina asiantuntija eikä asiantuntija ole aina juristi. Edunvalvontavaltakirjan osalta varmistaa että asiantuntijaksi kutsuttava on tehnyt itselleen valtakirjan, ja että se on ainakin kaksisivuinen.

Edunvalvontavaltakirjojen asiantuntija kertoi tarkistaneensa noin 60 itse tehtyä paperia ja **osoitti puutteita kaikissa paitsi yhdessä**. Pankit voivat mitätöidä tavalliset pankkivaltakirjat ja saattavat vaatia että edunvalvontavaltakirja on yksilöity. Hoitotahto voidaan sivuuttaa jos se ei ole uskottava.

On osoitettuja puutteita myös viranomaisten ja yksityisten tietolähteiden tiedoissa, varmaan myös näillä sivuilla.

Asiakirjojen tallentaminen

Mistä asiakirjoista ei ole tiukkoja säädöksiä tallentamisesta lainsäädännössä että ne olisivat käytettävissä kun niitä tarvitaan. Terve järki on tarpeen.

Testamentti ja edunvalvontavaltakirja ovat niin sanottuja pöytälaatikkoasiakirjoja. Jokainen tallettaa ne itse. Testamentti tarvitaan kuoleman jälkeen perunkirjoituksessa. On tavallista tallettaa testamentti pankin tallelokeroon jos sellainen on käytettävissä, tai esim. kirjahyllyssä kansiossa merkinnällä "tärkeät paperit", tai jokin vastaava.

Edunvalvontavaltakirja on mieluiten annettava valtuutetulle. Tämä siksi että valtuutettu menee maistraattiin valtakirjan ja lääkärintodistuksen kanssa kun valtakirja on vahvistettava.

Hoitotahto ja tulevaisuudessa myös hoivatahto voidaan tallettaa Kanta-järjestelmään käyttäjäräjapinnan Omakanta kautta. Keväällä 2020 on lakiehdotus että myös hoivatahto voidaan tallettaa sinne. Lakiehdotus koskee Kanta-järjestelmän laajennusta käsittämään hoitosektorin lisäksi myös sosiaalisektorin tietojen tallentamisen.

Muut asiakirjat talletetaan esim. kirjahyllykansioon "tärkeät paperit". Varmista kuitenkin että salaiset paperit kuten pankkitunnukset eivät ole helposti löydettävissä.

Vaikeuksia

Vaikuttaa siltä, että useat viranomaiset, juristit, kiinteistövälittäjät, lääkärit ym. eivät vielä ole saaneet riittävän selvää tietoa siitä mitä nämä asiapaperit merkitsevät, miten ne laaditaan ja miten niitä käytetään, vaikka niitä koskeva lainsäädäntö on jo vuosia vanha. Esimerkiksi muutamia vuosia sitten juristikoulutus ei vielä sisältänyt opetusta edunvalvontavaltakirjoista.

Kursseja ja esitelmää

Olemme pitäneet [kurseja ja esitelmää](#) sekä tämän sivun kokonaisuudesta että edunvalvontavaltakirjan laatimisesta.

Päivitys

Asiapaperit ja järjestelyt on syytä ajoittain tarkastaa ja tarvittaessa päivittää. Muutokset ovat usein hiipiviä.

7.1.2020